

функциональные типы диалогов и определяют основные подходы к обучению диалогической речи. Предложены группы упражнений для обучения диалогической речи и обоснована целесообразность использования III группы упражнений для обучения различных типов диалога при помощи ролевой игры. Описываются упражнения из учебника "A way to success: English for university students" для развития у студентов умения целостного общения в форме диалога.

Ключевые слова: ролевая игра, диалогическая речь, компетентность в диалогической речи, знания, ситуативность, диалог, коммуникативная функция, коммуникативные упражнения.

ALEKSANDROVA L., HVOZDETSKA K. Role play as an effective way of formation the communicative competence in dialog speech of the first-year students of higher educational establishment.

The role of a role-playing game can not be exhausted and evaluated by entertaining and recreational possibilities. Her phenomenon lies in the fact that the game, being an amusement, rest, has the ability to grow into creativity, learning and a model of human relationships. In modern pedagogy, role-playing game is regarded as a specific kind of human activity, aimed at reflecting the surrounding reality, in particular the work of adults, their lives and social relations.

The article deals with the problem of teaching the first-year students foreign language dialog speech through the role-play. A role-playing game is suitable for any work with a language in classes from a foreign language: during the role-playing game, various grammatical structures, intonational models, lexical materials on different topics are used. An important role is played by the role play in mastering students with unprepared speech, because thanks to it, students have the opportunity to communicate in communicative situations.

The definition of role-play game is determined; types of role-playing games are given. The definition of the content of dialog speech, the concept of dialog speech competence and one of the most important psychological peculiarities of dialogical speech are revealed. The article also describes the functional types of dialogues and the main approaches to teaching dialogical speech. The groups of exercises for dialogical speech formation are given. The expediency of using the III group of exercises for teaching different types of dialogue through the role-play is substantiated. The exercises from the textbook "A way to success: English for university students" are presented and described for the development of the students' ability to communicate in a form of dialogue.

Keywords: role-play, dialogic speech, competence in dialogic speech, knowledge, situational, dialogue, communicative function, communicative exercises.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-143.2019.03>

УДК 371.212.7

Бернацька О. В., Комогорова М. І.

СУТНІСТЬ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ТА СТРАТЕГІЇ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Зміни, які відбуваються в суспільних відносинах, напрямок на євроінтеграцію вимагають підвищення комунікативної компетенції школярів, вдосконалення їх мовної підготовки, тому пріоритетної значущості набуло вивчення англійської мови як засобу спілкування. Отже, питання формування комунікативної компетентності стало особливо актуальним.

У статті розкрито поняття “іншомовна комунікативна компетенція” та “компетентність” у науково-педагогічній літературі та погляди вчених щодо їх трактування. Виокремлено складові іншомовної комунікативної компетентності (гностична, комунікативна, емоційна) та її структуру (дискурсивна, соціолінгвістична, стратегічна, лінгвістична). Встановлено, що рівень успішності формування іншомовної комунікативної компетентності молодшого школяра залежить від: урахування вікових особливостей, сучасних інтерактивних форм, методів та засобів навчання, цікавого змістового навчального матеріалу. У статті розглянуто стратегії формування іншомовної комунікативної компетенції молодшого школяра. Майстерність сучасного учителя школи полягатиме у відборі відповідних стратегій формування комунікативної компетентності, визначення форм та методів навчання, оновленні змісту навчального матеріалу та засобів наочності.

Запорукою формування у молодших школярів комунікативної компетентності є створення такої атмосфери, яка б сприяла позитивному спілкуванню, стимулювала мовленнєву діяльність учнів, на основі залучення учнів до таких форм роботи: навчального діалогу, інсценування, словесна творчість, рольові ігри, творчий переказ, пошукова робота з різними джерелами інформації, співпраця в парах і групах, інтерактивні вправи, монологічна промова.

Ключові слова: компетенція, компетентність, складові іншомовної комунікативної компетентності, рівень успішності формування іншомовної комунікативної компетентності, стратегії формування іншомовної комунікативної компетентності.

Зміни, які відбуваються в суспільних відносинах, напрямок на євроінтеграцію вимагають підвищення комунікативної компетенції школярів, вдосконалення їх мовної підготовки, тому пріоритетної значущості набуло вивчення англійської мови як засобу спілкування. Отже, питання формування комунікативної компетентності стало особливо актуальним.

Серед суперечливих аспектів питання формування комунікативної компетентності у школярів є розуміння самого концепту “компетенція” та схожого поняття “компетентність”, які в науковій літературі широко представлені. Але серед учених немає одностайної думки щодо трактування цих термінів.

Мета статті полягає в аналізі підходів науковців до трактування поняття “комунікація” та “компетенція”, розкритті їх структурних складових та визначенні навчальних стратегій, що будуть ефективними для формування комунікативної іншомовної компетентності учнів початкової школи.

У сучасній науково-педагогічній літературі пропонуються різні визначення поняття комунікативної компетенції: в одних – це рівень сформованості міжособистісного досвіду, необхідного індивіду, щоб у межах власних здібностей та соціального статусу успішно функціонувати у певному суспільстві (Т. О. Вольфовська); в інших – це спроможність людини здійснювати спілкування як складну багатокомпонентну динамічну цілісну мовленнєву діяльність, на характер якої можуть впливати різноманітні фактори (О. П. Петрашук); або як здатність координувати взаємодію окремих її компонентів задля забезпечення ефективності та результативності комунікації (В. М. Топалова).

І. Патюк під комунікативною компетенцією розуміє здатність людини відтворювати іноземну мову не тільки на рівні фонологічних, лексико-граматичних і країнознавчих знань і мовленнєвих умінь, а й відповідно до різноманітних цілей та специфіки ситуації спілкування. Вона вважає, що для мовленнєвого спілкування недостатньо лише знати систему мови на всіх її рівнях, володіти правилами для формулювання речень відповідно до граматичних норм, але й необхідно, крім цього, адекватно завданням і ситуації спілкування, здійснювати свій вплив на

співрозмовника і відповідно до цього вживати мовленнєві висловлювання [3].

А. Хуторський визначає компетенцію як “сукупність взаємопов’язаних якостей особистості (знання, уміння, навички, засоби діяльності), які задаються відносно певного кола предметів і процесів” і є необхідними для якісної продуктивної діяльності відносно них. Компетентність, на думку дослідника, – це володіння людиною відповідною компетенцією, а також її особистісне ставлення до предмету діяльності [5, с. 141]. І. Зимня трактує компетенцію як сукупність знань і правила використання цих знань, а компетентність – як актуальний прояв компетенції, як інтелектуально й особистісно обумовлений досвід соціально-професійної діяльності людини, як знання, на базі яких людина може використовувати компетенції [5, с. 34-42].

Що стосується поняття “компетентність”, то вона розглядається вченими як набута якість особистості і є активним проявом компетенції [4, с. 38].

Вчені виділяють такі складові іншомовної комунікативної компетентності:

1. Гностична: система знань про сутність та особливості спілкування взагалі; знання про стилі іншомовного спілкування, загальнокультурна компетентність, яка дає змогу зрозуміти приховані змісти, асоціації співрозмовника тощо.

2. Комунікативна: комунікативні вміння, які дають змогу встановлювати контакт із співрозмовником; керувати ситуацією взаємодії з суб’єктом іншомовної комунікації, культура мовлення; експресивні уміння, перцептивно-рефлексивні уміння, які забезпечують можливість пізнання внутрішнього світу партнера спілкування та розуміння самого себе.

3. Емоційна: гуманістична установка на спілкування, інтерес до іншої людини; готовність вступати в особистісні, діалогічні взаємини, розвинуті емпатія та рефлексія; високий рівень ідентифікації з виконуваними соціальними ролями; позитивна Я-концепція та психоемоційний стан [1, с. 47].

Щодо визначення структури іншомовної комунікативної компетентності, то науковці виділяють такі складові:

– дискурсивна компетентність – здатність поєднувати окремі речення у зв’язне усне або письмове повідомлення, дискурс, використовуючи для цього різноманітні синтаксичні та семантичні засоби;

– соціолінгвістична компетентність – здатність розуміти і продукувати словосполучення та речення з такою формою та таким значенням, які відповідають певному соціолінгвістичному контексту іншомовної комунікації;

– стратегічна компетентність – здатність ефективно брати участь в іншомовній комунікації, обираючи для цього правильну стратегію дискурсу, а також адекватну стратегію для підвищення ефективності комунікації;

– лінгвістична компетентність – здатність розуміти та продукувати вивчені або аналогічні їм висловлювання, а також потенційна здатність розуміти нові, невивчені висловлювання іншомовного середовища [2, с. 191].

Іншомовна комунікативна компетентність містить такі складники: мовна або лінгвістична компетентність; мовленнєва компетентність; соціокультурна компетентність. Структуру іншомовної комунікативної компетентності учнів ми можемо детально розглянути на схемі.

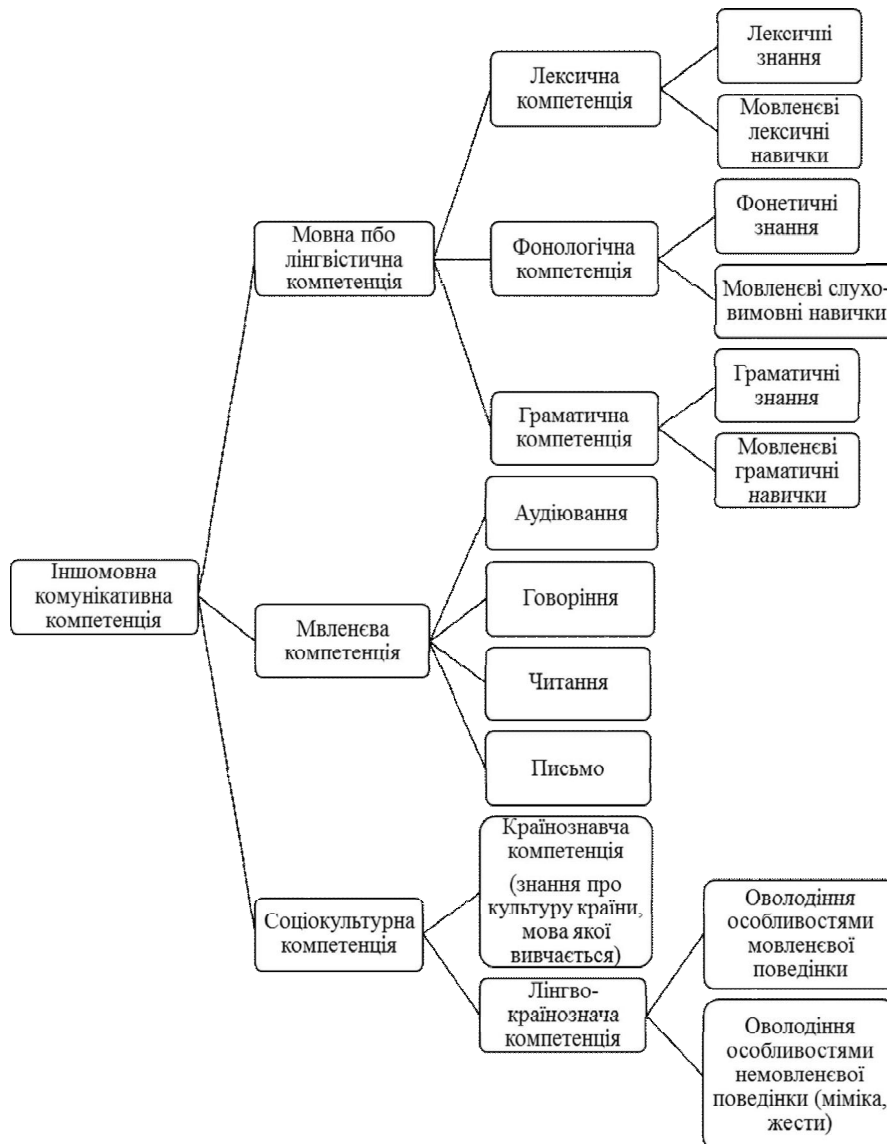

Схема. Структура іншомовної комунікативної компетентності учнів

Отже, на основі аналізу сучасної вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної літератури ми дійшли висновку, що проблемі комунікативної компетенції приділено значну увагу і серед учених немає єдиної думки щодо тлумачення вищезазначеного поняття.

Ми у своєму дослідженні погоджуємось з таким визначенням поняття: “комунікативна компетенція” – це сукупність знань і умінь учасників міжкультурної комунікації, інтеракції загалом, у спілкуванні в різноманітних умовах (ситуаціях) із різними комунікантами; набір комунікативних стратегій разом із володінням комунікативними правилами, постулатами, максимами і конвенціями спілкування. Вона містить у собі вміння спілкуватися без створення напруги із співрозмовником, тобто співпрацювати, організувати, вирішувати життєві та практичні ситуації.

Зазначимо, що і зарубіжні, й вітчизняні дослідники наголошують на тому, що ключові компетентності нестабільні, мають змінну й динамічну структуру,

залежать від пріоритетів суспільства, цілей освіти, особливостей і можливостей самовизначення особистості в соціумі.

Головна мета навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах полягає у формуванні в учнів іншомовної комунікативної компетентності, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, відповідно до вікових особливостей та можливостей розвитку школярів.

Ефективність раннього початку вивчення іноземної мови доведена багатьма науковцями і передбачена реформуванням освітньої галузі, вивчення іноземної мови стало обов'язковим з першого класу. Мова, що вивчається з дитинства, розкриває мовні і комунікативні здібності учнів, формує комунікативну компетентність, створює мовну картину світу, розвиває мислення.

Початковий етап навчання іноземної мови у школі починається з першого класу і є надзвичайно важливим, саме в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, що є необхідними для подальшого розвитку та удосконалення.

Концепція "Нова Українська школа" підкреслює необхідність визначення учнем власної навчальної стратегії. Задача учителя навчити учнів обирати найбільш оптимальну навчальну стратегію при формуванні іншомовної комунікативної компетентності. Майстерність сучасного учителя школи полягатиме у відборі відповідних стратегій формування комунікативної компетентності, визначення форм та методів навчання, оновленні змісту навчального матеріалу та засобів наочності.

Рівень успішності формування іншомовної комунікативної компетентності молодшого школяра залежить від таких факторів:

1) врахування вікових психофізіологічних особливостей розвитку дітей шкільного віку;

2) цікавий зміст навчального матеріалу, що занурює дитину в атмосферу іншомовної комунікації, матеріали казок іноземною мовою та віршований матеріал мають складати основу навчального змісту;

3) інтерактивні форми та методи навчання. Провідним методом формування комунікативної компетентності є ігровий метод. Рольова гра, гра-драматизація, дидактична гра будуть мати переваги;

4) сучасні засоби навчання, всі засоби наочності, що створюють атмосферу комунікації невимушеною, природною, наближеною до інтересів дитини.

Запорукою формування у молодших школярів комунікативної компетентності є створення такої атмосфери, яка б сприяла позитивному спілкуванню, стимулювала мовленнєву діяльність учнів, на основі залучення учнів до таких форм роботи: навчального діалогу, інсценування, словесна творчість, рольові ігри, творчий переказ, пошукова робота з різними джерелами інформації, співпраця в парах і групах, інтерактивні вправи, монологічна промова [7].

Кучерук О. А. наголошує на тому, що формування комунікативної компетентності учнів можливо за умови застосування у навчальному процесі комунікативних методів, а саме: рольової гри, кейс-методу, комунікативних тренінгів, моделювання ситуативної мовленнєвої взаємодії. Вона наводить вимоги до їх застосування: ситуативність, врахування когнітивно-навчального стилю учня, інтерактивність навчання, сучасні засоби навчання [6, с. 7]. Задорожна І. приділяє

особливу увагу таким чинникам формування комунікативної компетентності, як самокорекція і самоконтроль, можливість вибору змісту навчання, усвідомлення цілей навчання та кінцевого результату, розуміння шляхів досягнення визначених цілей [4, с. 9].

Таким чином, виникає проблема визначення навчальних стратегій, що будуть ефективними для формування комунікативної іншомовної компетентності учнів.

Навчальна стратегія – це організована, цілеспрямована і регульована послідовність визначених дій, які виконують учні під час навчальної діяльності, для того, щоб навчання стало легшим, більш швидким та ефективним. Комунікативна стратегія – це усвідомлена лінія комунікативної поведінки у конкретній ситуації спілкування, яка використовується для забезпечення спілкування з іншими людьми та подолання труднощів, викликаних недостатністю мовного і соціального досвіду спілкування іноземною мовою [8, с. 445]. Прямі навчальні стратегії мають такі компоненти: оволодіння мовними компетентностями, оволодіння мовленнєвими компетентностями з відповідними стратегіями запам'ятовування та когнітивними стратегіями. Непрямі навчальні стратегії та комунікативні стратегії мають спільні складові: соціальні, афективні, метакогнітивні стратегії. Стратегії запам'ятовування іншомовного лексичного матеріалу учнями початкової школи містять такі види діяльності: створення семантичних карт, схем словотворення, групування матеріалу за тематикою, використання фізичних реакцій, групування лексичних одиниць за алфавітом, віршування та римування лексичного матеріалу, мелодизація та ритмізація матеріалу, інтерактивні та образні асоціації. Приклади навчальних стратегій формування іншомовної компетентності учнів, які пропонуються зарубіжними науковцями: wait time, Multisensory instruction, Modelling, Graphic organizers, One-on-One and small group instructions.

Таким чином, визначення сутності поняття “іншомовна комунікативна компетентність” та розуміння її складових є необхідною умовою для пошуку відповідних стратегій, що забезпечують формування ІКК молодшого школяра на уроках іноземної мови.

Використана література:

1. Баранов В. А. Построение проблемного метода обучения. *Программированное обучение*: Респ. межвед. научн. сб. Вып. 23. Київ, 2006. С. 58-61.
2. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам. Москва : “АРКТИ”, 2004. 98 с.
3. Патюк І. Комунікативна компетенція як невід’ємна складова навчально-виховного процесу. *Молодь і ринок*. 2012. № 1 (84). С. 128-132.
4. Задорожна І. Психолого-педагогічні чинники організації самостійної роботи студентів з оволодіння іноземною комунікативною компетентністю. *Теоретичні аспекти формування іноземної комунікативної компетентності*. Наукові записки. Серія: педагогіка. 2016. № 4. С. 6-12.
5. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34-42.
6. Кучерук О. А. Лінгводидактичні засади формування комунікативної компетентності учнів основної школи. *Вісник Прикарпатського університету*. 2013. Випуск XIX. С. 184-189 (Серія: Педагогіка).
7. Хромченко О. О. Формування комунікативної компетентності молодших школярів //urok-ua.com – 2016.

8. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігіч, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.

References:

- [1] Baranov V. A. (2006). Postroenye problemnoho metoda obucheniya. *Prohrammyrovannoe obuchenye: Resp. mezhved. nauchn. sb. Vyp. 23. K. S. 58-61.*
- [2] Halskova N. D. (2004). *Sovremennaia metodyka obucheniya ynostrannym yazykam.* Moskva : "ARKTY". 98 s.
- [3] Patiuk I. (2012). Komunikatyvna kompetentsiia yak nevidiemna skladova navchalno-vykhovnoho protsesu *Molod i rynek.* № 1 (84). S. 128-132.
- [4] Zadorozhna I. (2016). Psykholoho-pedahohichni chynnyky orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv z ovolodinnia inshomovnoiu komunikatyvnoiu kompetentnistiu. *Teoretychni aspekty formuvannia inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti. Naukovi zapysky. Serii: pedahohika.* № 4. S. 6-12.
- [5] Zymniaia Y. A. (2003). Kliuchevye kompetensyy – novaia paradyhma rezultata obrazovaniya. *Vysshee obrazovanye sehodnia.* № 5. S. 34-42.
- [6] Kucheruk O. A. (2013). Lihvodydaktychni zasady formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti uchniv osnovnoi shkoly. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu.* Vypusk KhIKh. S. 184-189 (Serii: Pedahohika).
- [7] Khromchenko O. O. Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti molodshykh shkolariv //urok-ua.com – 2016.
- [8] (2013). *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka: pidruchnyk dlia studentiv klasychnykh, pedahohichnykh i lihvvistychnykh universytetiv / O. B. Bihich, N. F. Borysko, H. E. Boretska ta in. K. : Lenvit. 590 s.*

БЕРНАЦЬКА О. В., КОМОГорова М. И. Суцність іноязычної коммунікативної компетентності учасників початкової школи і стратегії її формування.

Изменения, происходящие в обществе, направленность на евроинтеграцию требуют повышения коммуникативной компетенции школьников, усовершенствование их языковой подготовки, поэтому большую значимость имеет изучение английского языка как средства общения. Поэтому вопрос формирования коммуникативной компетентности стал особенно актуальным.

В статье раскрыто понятие "иноязычная коммуникативная компетенция" и "компетентность" в научно-педагогической литературе и взгляды ученых на их трактовку. Выделяются составляющие иноязычной коммуникативной компетентности (гностическая, коммуникативная, эмоциональная) и её структура (дискурсивная, социолингвистическая, стратегическая, лингвистическая). Установлено, что уровень успешности формирования иноязычной коммуникативной компетентности младшего школьника зависит от: учета возрастных особенностей, использования современных интерактивных форм, методов и средств обучения, интересного учебного материала. В статье также раскрыты стратегии формирования иноязычной коммуникативной компетенции младшего школьника. Мастерство современного учителя школы будет состоять в отборе соответствующих стратегий формирования коммуникативной компетентности, определение форм и методов обучения, обновлении содержания учебного материала и средств наглядности.

Формированию коммуникативной компетентности у младших школьников способствует создание такой атмосферы, которая бы способствовала положительному общению, стимулировала речевую деятельность учеников, на основе привлечения учеников к таким формам работы, как: учебный диалог, инсценирование, словесное творчество, ролевые игры, творческий пересказ, поисковая работа с разными источниками информации, сотрудничество в парах и группах, интерактивные упражнения, монологическая речь.

Ключевые слова: *компетенция, компетентность, составляющие иноязычной коммуникативной, уровень успешности формирования иноязычной коммуникативной компетентности, стратегии формирования иноязычной коммуникативной компетентности.*

BERNATSKAYA O. V., KOMOROVA M. I. The essence of foreign language communicative competence of elementary school students and the strategy of its formation.

Changes occurring in public relations, the direction towards European integration require increasing the communicative competence of students, improving their language training, so the priority of learning English as a means of communication. Therefore, the issue of communicative competence has become especially relevant.

The concept of "foreign language communicative competence" and "competence" in scientific and pedagogical literature and the views of scientists on their interpretation is revealed in the article. The following components of foreign language communicative competence are distinguished: gnostic, communicative, emotional. The structure of foreign language communicative competence is shown: discursive competence, sociolinguistic competence, strategic competence, linguistic competence. It was established that the level of success in the formation of foreign language communicative competence of the younger student depends on: taking into account age characteristics, the use of modern interactive forms, methods and means of education, interesting educational material. The article also discloses strategies for the formation of the foreign language communicative competence of elementary school students. The skill of a modern school teacher will be to choose appropriate strategies for developing communicative competence, defining forms and methods of teaching, updating the content of educational material and means of clarity.

The key to the formation of communicative competence among junior pupils is to create an atmosphere that would encourage positive communication, stimulate the student's speech activity, on the basis of involvement of students in the following forms of work: educational dialogue, staging, verbal creativity, role-playing games, creative translation, search work with different sources of information, cooperation in pairs and groups, interactive exercises, monologue speech.

Keywords: competence, competence, components of the foreign language communicative, the level of success of the formation of foreign communication competence, strategy of formation of foreign communication competence.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-npu-143.2019.04>

УДК 373.3:004.9

Биковський Я. Т.

ДО ПИТАННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ STEM В ОСВІТІ

Актуальність та важливість STEM спровокована викликами сучасності, які вимагають від нового покоління вчити, розуміти та застосовувати більше інформації за її обсягом та глибиною. Цікавість до технічних та природничих наук завжди була невеликою, а сьогодні, в час найбухливішого розвитку новітніх технологій, виникає нагальна потреба у висококваліфікованих спеціалістах.

Зокрема, поняття STEM-освіта формулюється як категорія, яка визначає відповідний педагогічний процес (технологію) формування і розвитку розумово-пізнавальних і творчих якостей молоді, рівень яких визначає конкурентну спроможність на сучасному ринку праці: здатність і готовність до розв'язання комплексних задач (проблем), критичного мислення, творчості, когнітивної гнучкості, співпраці, управління, здійснення інноваційної діяльності. S-освіта ґрунтується на між-трандисциплінарних підходах у побудові навчальних програм різного рівня, окремих дидактичних елементів, до дослідження явищ і процесів навколишнього світу, вирішення проблемно орієнтованих завдань.